

**DIPLOMA DE ÎNNOBILARE CU BLAZON
ACORDATĂ DE PRINCIPELE MIHAIL APAFI I
LUI TOMA TRÂMBIȚAȘ DIN ȚARA FĂGĂRAȘULUI**

GINEL LAZĂR
eugeniulazar@yahoo.fr
Muzeul Național de Istorie a României – București

**THE ENNOBLEMENT DIPLOMA WITH GRANT OF ARMS CONFERRED
BY PRINCE MICHAEL APAFI I TO TOMA THE TRUMPETER
FROM THE LAND OF FĂGĂRAȘ**

ABSTRACT

During the 17th century there existed in Transylvania a category of Romanians, free people or serfs, usually of modest condition and generally courtiers of the Transylvanian princes, who by distinguishing themselves militarily or politically were able to claim accession to the nobility. Their ennoblement was made without them being required to own an imposing residence and without endowments (such as lands), but they were assigned coats of arms and specific privileges. Against the background of the frequent wars waged in the 17th century, the Transylvanian princes' soldiers and courtiers whose acts of bravery led to their ennoblement got to constitute a significant group of small Romanian nobles. Ennoblement diplomas with grant of arms (which may or may not have been depicted in the act) were issued in Transylvania mostly during the 17th century and especially during the reigns of princes George Rákóczi I, George Rákóczi II and Michael Apafi I (known as the "armorial" princes). Within the present study a specific analysis is made of an ennoblement diploma issued by the chancellery of Prince Michael Apafi I on 1 August 1633, from the capital city Sibiu. Through the princely letter the brave Toma the Trumpeter was conferred nobiliary rights and privileges as a reward for "his faith and loyal services". The document has undergone physical-chemical analyses with the view of its restoration.

Keywords: Michael Apafi I, Toma the Trumpeter, ennoblement diploma, 1 August 1633, "his faith and loyal services", known as the "armorial" princes.

Satul Beclean este printre cele mai vechi așezări din Țara Făgărașului. Conform cercetărilor arheologice, întreprinse la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, au fost atestate urme de locuire omenească și alte

vestigii istorice, încă din eneolitic¹. Totuși, nu vom insista asupra evoluției istorice a Becleanului (de la origini și până în actualitate), ci vom schița doar câteva repere, considerate de noi importante, în economia studiului prezent. Numele localității, în jurul căruia s-au vehiculat mai multe forme ale unei singure accepțiuni, respectiv proveniența de la Bethlehem (orașul în care s-a născut Mântuitorul), trezește un interes aparte. Un anume conte maghiar Treis Bethle ar fi dat numele localității, care figurează sub forma ungurească Bethlen secole de-a rândul, deși satul fusese colonizat cu sași. În ipoteza că ar fi existat acel conte, probabil că era seniorul locului, pe proprietățile căruia s-a dezvoltat așezarea. Prima atestare documentară a Becleanului provine din timpul lui Radu cel Frumos². Boierul Stoica Naneș și rudele sale, ca și alți boieri făgărășeni, stăpâneau în *Țara Oltului* conform principiilor instituției boierești, „creație a Țării Românești“, având o evoluție particulară în „cadrele regatului ungar“³. Având în vedere contextul istoric special al Țării Făgărașului, situat în aria de influență maghiară, săsească și românească, zona va căpăta anumite particularități locale, determinante în cursul dezvoltării sale istorice. În Beclean, sașii și românii au fost etniile preponderente în întregul ev mediu, chiar și în timpul stăpânirii românești, cu referire specifică la incursiunile de pedepsire ale lui Vlad Țepeș, când sunt atestate plecări masive ale sașilor. Trecând peste forma de guvernare și administrare politică (a Țării Românești, a regatului Ungariei sau a Universității Săsești), sașii și românii au conviețuit împreună, aceștia din urmă devenind din ce în ce mai numeroși și mai influenți. În genere, judele Becleanului era ales din rândul sașilor⁴. Se crede că ultimii sași au plecat din Beclean în zorii răscoalei conduse de Horea, Cloșca și Crișan⁵.

În epoca în care este acordată diploma de înnobilitare lui Toma Trâmbițaș, de fapt în secolul al XVII-lea, Becleanul are un statut important în Țara Făgărașului, fiind înălțat la funcția de târg (*oppidum*) al domeniului Făgăraș, la egalitate cu Făgărașul, beneficiind de o situație privilegiată (scutiri de dări, taxe și slujbe)⁶.

¹ *Monografia satului Beclean – Județul Brașov*, coord. Constantin Băjenaru și Elena Băjenaru, Târgu Mureș, 2009, p. 5.

² Din anul 1473 (6981) mai 17 (București), avem un hrisov de întărire a mai multor sate, acordat boierului Stoica Naneș, vărului său Tatomir și nepoților săi, peste care ei s-au înfrățit, în zona Făgărașului. La un loc cu celelalte sate figura și satul Bâtlani, actualul Beclean. Documentul cu pecete atârnată se păstrează la Arhivele Naționale din București. Vezi: *Documenta Romaniae Historica, B. Țara Românească*, vol. I (1247-1500), volum întocmit de P.P. Panaitescu și Damaschin Mioc, București, 1966, doc. nr. 143, pp. 238-240; *Monografia satului Beclean – Județul Brașov*, p. 7.

³ Antal Lukács, *Țara Făgărașului în Evul Mediu (secolele XIII-XVI)*, București, Editura Enciclopedică, 1999, pp. 111-120; Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania între anii 1440-1514*, București, Editura Enciclopedică, 2000, p. 229.

⁴ *Monografia satului Beclean – Județul Brașov*, p. 7.

⁵ *Ibidem*, p. 6.

⁶ *Ibidem*, pp. 7-8.

•

Studierea istoriei boierimii de origine românească din sudul Transilvaniei, cu referire specifică la Țara Făgărașului, deși a căpătat varii forme de cercetare, cu contribuții științifice de calitate, nu a ajuns până în prezent la trasarea unor concluzii definitive. Istoriografia românească din prima parte a secolului al XX-lea a trecut cu vederea rolul românilor transilvăneni înnobilați de principii, considerându-se că după căpătarea statutului de nobil, românii se asimilau elitelor maghiare. Astfel, prin obținerea statutului de nobil transilvan, românii care dețineau domenii strămoșești, renunțau la românitățile lor, trecând la catolicism, deci în „*națiunea ungurească*“, de bunăvoie sau prin forța dispozițiilor regilor Ungariei, privitoare la calitatea de nobil al regatului⁷. Contopirea descendenților voievozilor și cnezilor români în masa nobilimii maghiare produce o distorsionare a studierii istoriei acestora.

Viziunea istoriografiei mai vechi a fost schimbată de o nouă percepție istorică, bazată pe studierea masivă a unor documente de secol XVII, când aportul românilor în viața Principatului este unul însemnat, iar elita românească își redefineste originea, configurându-și, pas cu pas, locul ei în contextul general al epocii. Așezarea unor baze temeinice ale vârfurilor românești în structura societății transilvănene a luat avânt în a doua parte a secolului al XVI-lea, prefigurând evoluția gândirii iluministe și rolul elitei românești pe scena cultural-religioasă și politică a Transilvaniei din secolele următoare.

În secolul al XVII-lea avem o categorie de români înstăriți, oameni liberi sau iobagi, dar de condiție modestă, în genere curteni ai principilor Transilvaniei, care s-au remarcat în viața militară și politică, putând pretinde a accede în rândul nobilimii. Înnobilarea acestora se făcea fără condiția de a stăpâni o reședință impunătoare și fără acordarea unei danii (moșii), în schimb se acorda blazon nobiliar și privilegii specifice, astfel că în secolul al XVII-lea, pe fondul deselor războaie, militarii și curtenii principelui, acoperiți de fapte de bravură, vor constitui o pătură numeroasă de mici nobili români⁸. Cele mai dese înnobilări cu blazon acordate de principii Transilvaniei, acestei categorii de români, făceau referiri la calitatea lor militară⁹.

•

⁷ Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor, vol. II. De la Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul*, ediție îngrijită de Dinu C. Giurescu, București, 2007, p. 219.

⁸ Idem, *Istoria Românilor, vol. III. De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul Epocii Fanariote (1601-1821)*, ediție îngrijită de Dinu C. Giurescu, București, 2007, p. 512.

⁹ *Istoria Românilor* (Tratatul Academiei Române), vol. V, coord: acad. Virgil Cândea, București, 2003, p. 483; Teodora Ligia Drăghici, *Evoluția simbolisticii blazoanelor în cazul înnobilărilor cu acordare de blazon în Transilvania, Banat și Partium în cursul secolelor XVI-XVIII. Studiu comparativ*, în „Analele Banatului“, S.N., Arheologie-Istorie, XXI, 2013.

În studiul prezent vom face o analiză specifică a unei diplome de înnobilare, emisă în cancelaria principelui Mihail Apafi I, în anul 1663, în orașul de reședință Sibiu¹⁰. Scrisoarea princiară îi conferă viteazului Toma Trâmbițaș din Beclean

¹⁰ Diploma de înnobilare cu blazon acordată de Mihail Apafi I are nr. de inv. 30.414, fiind deținută de Muzeul Național de Istorie a României. Traducerea a fost făcută de subsemnatul, iar corectura traducerii de către latinistul medievist Adinel Dincă de la Institutul de istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Și pe această cale îi mulțumesc pentru sprijinul colegial.

Traducerea textului de redacție latină este următoarea:

*Noi Mihail Apafi I, din mila lui Dumnezeu, principe al Transilvaniei, domn al Părților Ungurești și comite al secuilor, prin curpinsul celor de față dăm de știre tuturor celor cărora li se cuvine că noi, prin mijlocirea mai multor domni sfințici ai noștri credincioși, și ținând seama de credința și credincioasele slujbe ale viteazului **THOMAS TROMBITAS** (Toma Trâmbițaș) din Beclean, trâmbițașul nostru, slujbe pe care cu credință le-a arătat și dovedit mai întâi acestui regat al nostru al Transilvaniei și principilor lui, înaintașilor noștri, și nouă deopotrivă în toate împrejurările și în ciuda schimbărilor lucrurilor și vremurilor, de când am preluat conducerea acestui regat și pe care nu ne îndoiim că le va arăta și dovedi deopotrivă și în viitor. Așadar, pe acest **THOMAS TROMBITAS**, din deplinătatea puterii noastre princiare și dintr-o osebită milostivire, ridicându-l din starea și condiția mai puțin nobilă în care s-a născut și s-a aflat până acum și alăturându-l în adunarea și în rândul adevăraților nobili ai regatului nostru al Transilvaniei și al părților Ungurești, socotindu-l, primindu-l și înscriindu-l după cum îl socotim, îl primim și îl înscriem prin cele de față, am hotărât lămurit ca pentru totdeauna de acum înainte, numitul **THOMAS TROMBITAS**, precum și toți moștenitorii și urmașii lui de orice gen ar fi ei, să se socotească și să se numere drept nobili adevărați și neîndoielnici.*

Iar ca semn al acestei adevărate și depline stări a lor să poarte aceste arme și însemne de noblețe: un scut militar drept de culoare azurie în al cărui câmp se află un romb verde, pe care se află așezată o coroană de aur; din acesta se vede un braț omenesc, tăiat până la umăr, ridicat, ținând o trâmbiță; deasupra scutului este așezat un coif militar, pe care îl acoperă o diademă regală împodobită cum se cuvine cu pietre prețioase mici și mari; din vârful coifului se revarsă fâșii sau panglici de felurite culori, care înconjoară și împodobesc foarte frumos ambele margini ale scutului, după cum toate acestea se deslușesc mai limpede zugrăvite și închipuite de o mână iscusită și prin meșteșugul zugrăvelii în capul său la începutul prezentei noastre diplome.

*Cu chibzuință și cu buna și libera noastră știință am dat, am dăruit și am conferit în chip milostiv sus-numiților **THOMAS TROMBITAS** și tuturor moștenitorilor și urmașilor lui, de ambele sexe, îngăduind și încuviințând să se folosească pretutindeni mai sus pomenitele arme sau însemne de noblețe după obiceiul celorlalți nobili adevărați și neîndoielnici: în lupte, jocuri cu sulița, turniruri, dueluri și orice alte exerciții militare și nobiliare, precum și pe sigilii, steaguri, draperii, pânze de corăbii, curți, inele, scuturi, corturi, case, morminte și în general, pe orice fel de lucruri și în orice folos sub titlul de noblețe pură și deplină, în care vrem ca ei să fie ținute, socotiți și numiți de către toți și de fiecare în parte, de orice stare, condiție, rang, treaptă și slujbă – chiar și de către oamenii de vază – iar ei să aibă și să poarte toți și fiecare în parte acele privilegii, favoruri, libertăți, scutiri și îndreptățiri pe care le au, de care se bucură și de care se folosesc și se bucură, de drept și după obiceiul străvechi, ceilalți nobili ai noștri adevărați și neîndoielnici, precum și cavalerii susnumitului nostru regat al Transilvaniei și al părților Ungurești anexate acestuia, ca să fie în stare și să poată avea, să se poată bucura și folosi de ele pe veci. În amintirea cărui lucru și spre trăinicia sa veșnică am hotărât că trebuie să dăm și să*

drepturi și privilegii nobiliare pentru „credința și credincioasele slujbe“, conform recomandărilor unor nobili curteni („domni sfințici ai noștri“). Viteazului trâmbițaș princiar i se acordă și un blazon nobiliar, cu toate prerogativele aferente, ceea ce îi permitea proaspătului nobil să-și etaleze stema pretutindeni „în lupte, jocuri cu sulița, turniruri, dueluri și orice alte exerciții militare și nobiliare, precum și pe sigilii, steaguri, draperii, pânze de corăbii, curți, inele, scuturi, corturi, case, morminte și în general, pe orice fel de lucruri și în orice folos sub titlul de noblețe pură și deplină“. Blazonul acordat prezintă un „scut militar drept de culoare azurie în al cărui câmp se află un romb verde, pe care se află așezată o coroană de aur; din acesta se vede un braț omenesc, tăiat până la umăr, ridicat, ținând o trâmbiță; deasupra scutului este așezat un coif militar, pe care îl acoperă o diademă regală împodobită cum se cuvine cu pietre prețioase mici și mari; din vârful coifului se revarsă fâșii sau panglici de felurite culori, care înconjoară și împodobesc foarte frumos ambele margini ale scutului“. Trebuie precizată lipsa reprezentării blazonului nobiliar din locul său specific, respectiv în partea din stânga sus, la începutul documentului. Nerealizarea picturii blazonului, în pofida amintirii acestei tehnici în textul documentului, de către pictorul cancelariei princiare, presupune neachitarea taxei de execuție miniaturală din partea celui înnobilit. Unele diplome cu blazon specificat în text, nu sunt însoțite și de reprezentări specifice, deoarece posesorii actelor de cancelarie nu aveau bani să plătească comisionul pictorului.

Simbolistica însemnelor heraldice acordate trâmbițașului princiar dovedește că înnobilarea răsplătește serviciile credincioase militare. Beneficiarul scrisorii de înnobilare făcea parte dintr-o categorie socială liberă, sugerată de starea și condiția „mai puțin nobilă în care s-a născut“. Documentul nu precizează sub nicio formă date de natură economică, despre acordarea unei danii sau confirmarea vreunei posesiuni, ci conferă doar „privilegii, favoruri, libertăți, scutiri și îndreptățiri pe care le au, de care se bucură și de care se folosesc și se bucură, de drept și după obiceiul străvechi, ceilalți nobili ai noștri adevărați și neîndoielnici“¹¹.

Acest tip de diplome de înnobilare cu blazon, cu sau fără reprezentare, este întâlnit, îndeosebi în secolul al XVII-lea, cu predilecție în timpul principilor Gheorghe Rákóczi I, Gheorghe Rákóczi II și Mihail Apafi I (cunoscuți sub

*conferim acest înscris al nostru susnumiților **THOMAS TROMBITAS** și tuturor moștenitorilor și urmașilor lui de ambele sexe, înscris întărit cu puterea sigiliului nostru autentic.*

Dat în cetatea noastră Sibiu, ziua întâi a lunii August, anul Domnului 1663.

SS/Mihail Apafi I

Ioannes Betlen/ Cancelar

¹¹ Documentul îl scutea pe Toma Trâmbițaș de dări cuvenite stăpânirii, conform obiceiului, mai ales că proaspătul boier român avea obligații militare, asumate prin accederea la categoria boierilor. Vezi, *infra*, nr. 19.

denumirea de „*principii armaliști*”¹². Acesta din urmă a emis cele mai multe diplome de înnobilare dintre toți principii transilvăneni, multe dintre acestea fiind acordate militarilor români. Adunările generale ale țării din timpul lui Mihail Apafi I consemnează prezența unui număr foarte mare de nobili¹³. Înnoobilările românilor militari de curte continuă și sub dominația habsburgică în Transilvania¹⁴. Principii Transilvaniei se bazau foarte mult pe loialitatea militarilor români, folosiți și în lupta antiotomană, mai ales că vremurile în care conduceau Principatul erau tulburi și zbuciumate, cauzate și de separatismul unor magnați sau baroni unguri. Sporirea numărului miciei nobilimi prin încorporarea românilor militari constituie o politică coerentă a principilor ardeleni, aceștia formându-și în timp o adevărată categorie socială obedientă intereselor lor. Este posibil ca unii dintre acei români înnobiți să fi trecut la ritul calvin, împărțit de autoritatea statală.

Datorită penuriei surselor istorice ne este extrem de greu să determinăm evoluția familiei lui Toma Trâmbițaș. Misiunea noastră a fost ușor înlesnită de studierea arborelui genealogic al familiei Toma Trâmbițaș, păstrat în arhiva dep. Mss. și Tip. I în două variante. Prima formă este constituită până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, numele proprii masculine fiind maghiarizate¹⁵, având completări ulterioare marginale, unele ilizibile, în creion, pe o bucată de hârtie specifică, de epocă, fără filigran, de dimensiuni 18x22,5 cm. A doua formă este mai completă, caligrafiată și elaborată de către Gheorghe Trâmbițaș, inginer la societatea petrolieră I.R.D.P. din Moreni (Prahova), conform semnăturii olografe de pe prima parte a filei. Fila, de dimensiuni 34x42,8 cm, este pliată în patru, reprezentând, de fapt, o copie, datată 25 XII 1925. Arborele genealogic al familiei Trâmbițaș ne este de un real folos în identificarea urmașilor direcți ai lui Toma Trâmbițaș, menționați în puținele izvoare istorice. Mai trebuie precizat că la o altă dată, 1 august 1668, calitatea de nobil a lui Toma Trâmbițaș este întărită printr-o diplomă asemănătoare, emisă tot în cancelaria principelui Mihail Apafi I. De asemenea, în anii 1794 și 1831, familia Trâmbițaș beneficiază de diplome definitive de nobilitate¹⁶. Prin amabilitatea domnului Szekeres Attila István, președintele Asociației de Heraldică și Vexilologie din Transilvania, am aflat că diploma de înnobilare de la 1 august 1663 este pomenită în mai multe acte care se păstrează în fonduri și colecții ale Arhivelor Naționale din Ungaria (sediul central), după cum urmează: F 139 - *Cista diplomatica* - I, Boieri făgărășeni - N. 97; B 2 -

¹² Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria Transilvaniei*, Cluj-Napoca, 2013, p. 133; Teodora Ligia Drăghici, *op. cit.*, pp. 327-331.

¹³ *Istoria Românilor* (Tratatul Academiei Române), vol. V, p. 483.

¹⁴ Teodora Ligia Drăghici, *op. cit.*, p. 331.

¹⁵ Deoarece limba oficială a Principatului era maghiara, actele administrative erau scrise în această limbă.

¹⁶ *Monografia satului Beclean – Județul Brașov*, p. 30.

Erdélyi Kancelláriai Levéltár - Acta generalia - 1831 - N. 905; B 2 - *Erdélyi Kancelláriai Levéltár* - Acta generalia - 1831 - N. 557; B 2 - *Erdélyi Kancelláriai Levéltár* - Acta generalia - 1806 - N. 2222. Se pare că membrii familiei Trâmbițaș aveau interesul să-și dovedească calitatea de nobil, în special la cererea autorităților, pentru a fi scutiți de dări și taxe.

Populația Becleanului este consemnată relativ târziu în documentele de tip urbarii. Din prima parte a secolului al XVII-lea s-au realizat mai multe recensăminte ale domeniului Făgăraș. În *Urbariile Țării Făgărașului* este întâlnită o listă cuprinzând trâmbițașii, fluierașii, îngrijitorii de cai, vizitii, surugii și bucătarii de pe domeniul Făgăraș, datată 5 septembrie 1679, Făgăraș. Al treilea din capul listei este Toma Trâmbițaș, boier din Beclean¹⁷. Următorul urbariu unde apar Trâmbițașii este cel al Becleanului din 1721-1722, unde recenzarea populației se făcea menționându-se capii de familie, precum și condiția socială și starea materială a fiecărei familii în parte. La rubrica boierilor sunt prezentate 14 familii de boieri, printre care și cele trei ale fiilor lui Toma, respectiv Radu, Comșa și Stan Trâmbițaș. Radu, fiul cel mare, era cel mai puțin înstărit, având doar doi boi și un porc, pe când Comșa, fiul cel mijlociu, avea patru boi, patru vaci, trei cai, șase oi și capre și patru porci, iar Stan, fiul cel mic, avea trei vaci și un porc¹⁸. În urbariul Becleanului din 1758 se precizează modalitatea de scoatere din iobăgie a unor locuitori beclereni și „ridicați în stare boierească de principii și principesele Transilvaniei“, cu condiția de a fi întotdeauna la dispoziția principelui în caz de război, înarmați și credincioși stăpânirii. Dacă boierii nu puteau îndeplini pe deplin aceste servicii, „erau readuși la starea de iobăgie, împreună cu bunurile lor“¹⁹.

Această familie a avut o anumită însemnătate în istoria Becleanului²⁰, însă relativ marginală în arealul domeniului Făgăraș, în comparație cu alte familii nobiliare, fapt explicat, îndeosebi, prin lipsa informațiilor documentare. În prezent, numele de familie Trâmbițaș este foarte răspândit în Beclean, nemaștiindu-se cu

¹⁷ *Urbariile Țării Făgărașului*, vol. II (1651-1680), editat de acad. D. Prodan, București, 1976, rubrica nr. 163, p. 911.

¹⁸ *Monografia satului Beclean – Județul Brașov*, p. 22.

¹⁹ *Ibidem*, p. 30.

²⁰ Din puținele informații documentare aflăm că familia Trâmbițaș este prezentă în viața Becleanului în diverse ipostaze cotidiene. În timpul celor două mari războaie mondiale și Trâmbițașii și-au adus aportul, cu vitejie, la definirea statului român. Monumentul din Beclean, ridicat în cinstea eroilor localității enumeră printre cei căzuți la datorie și cinci din membrii familiei. În perioada interbelică este atestată o bună situație economică a unei părți a Trâmbițașilor, aceștia fiind indicați drept comercianți (băcani, cârciumari). Regimul comunist, instaurat la începutul anului 1948, a condamnat sub diverse forme pe unii dintre Trâmbițași, considerați chiaburi și exploataitori, implicit dușmani de clasă ai poporului. Trâmbițașii au dat Becleanului patru primari în perioada 1930-1992. Alții s-au remarcat în domenii precum învățământ, sănătate, sport. Vezi, *Monografia satului Beclean – Județul Brașov*, pp. 10-11, 11-13, 38, 14-15, 25, 56, 58, 59-60.

certitudine care sunt descendenții celor trei fii ai lui Toma Trâmbițaș (Radu, Comșa și Stan). Unii dintre Trâmbițași au părăsit Becleanul, stabilindu-se în diverse regiuni ale spațiului românesc. Diploma de înnobilitare din 1663 și cele două variante ale arborelui genealogic, păstrate în familia ing. Gheorghe Trâmbițaș din Moreni, au ajuns la M.N.I.R. prin achiziție în anul 1972²¹. Este un caz fericit, documentele de mai sus putând dispărea în negura timpului, așa cum s-a întâmplat cu cea mai mare parte a istoriei acestei familii de mici boieri români beclereni.

Diploma de înnobilitare este scrisă pe suport pergament, din piele de capră, având dimensiunea de 31,5x61 cm. Oglinda filei textului este de 25x49 cm. Locul destinat blazonului pictat este gol, însă chenarul ar fi putut avea dimensiunea de 8x7 cm. Probabil că titulatura principelui Mihail Apafi I a fost caligrafiată cu aur, însă după oxidare a rămas doar culoarea verde (cupru). Sigiliul atârnat al principelui este din ceară roșie. Acesta a fost aplicat documentului prin intermediul unui șnur din mătase de culoare roșie, având diametrul de 4 cm și care se află într-o cutie din lemn cu diametrul de 7 cm. Diploma este semnată de principele Mihail Apafi I și contrasemnată de cancelarul Johannis Bethlen. Însemnarea de confirmare a înnobilitării și includere a lui Toma Trâmbițaș în rândurile nobililor făgărașeni este datată 9 februarie 1664, fiind dată în cetatea Făgărașului. Aceasta este poziționată pe plicatură și are dimensiunea de 5,5x20,5 cm. Documentul se păstrează în Dep. de Mss. și Tip. I din cadrul Muzeului Național de Istorie a României (M.N.I.R.). În perioada martie-aprilie 2015 a fost supus unor analize fizico-chimice nedistructive, la nivelul pergamentului, pigmentilor și fibrelor textile, iar apoi a intrat în procesul de restaurare (mai-septembrie 2015), necesar conservării preventive și valorificării tematiche. În luna octombrie, anul curent, diploma de înnobilitare va fi „exponatul lunii” în cadrul unui proiect de succes la M.N.I.R.²². După strângerea expoziției, diploma de înnobilitare se va păstra în depozitul amintit, într-o casetă transparentă din plexiglas, împreună cu documentația familiei Trâmbițaș, într-un dulap din lemn, cu închidere ermetică.

În încheiere, mulțumirile noastre se îndreaptă spre Elena și Constantin Băjenaru, care au sprijinit, printr-o dorință exemplară, activitatea de documentare desfășurată la sfârșitul lunii mai 2015 la Făgăraș și Beclean. De asemenea, salut cu căldură, efortul de specialitate depus de colegile mele de la M.N.I.R., Cristina

²¹ Documentul original de înnobilitare și cele două planșe cu arborele genealogic al familiei Trâmbițaș au fost achiziționate de M.N.I.R., conform procesului verbal nr. 5.242 din 16 XI 1972, cu suma de 1.600 de lei de la cetățeanul Constantin Teodorescu. Nu avem informații despre această persoană.

²² Între 22 octombrie și 15 noiembrie diploma de înnobilitare va fi exponatul lunii octombrie, putând fi vizionată pe platforma *Lapidarium* din cadrul M.N.I.R. Din toamna anului 2010, M.N.I.R.-ul propune publicului avizat cele mai reprezentative bunuri culturale, pentru o cât mai bună cunoaștere a patrimoniului istoric național, în cadrul proiectului denumit sugestiv „exponatul lunii la M.N.I.R.”.

Carșote, Irina Petroviciu, Migdonia Georgescu și Cristina Petcu, concentrat în jurul investigării și restaurării documentului. Rezultatele muncii lor sunt prezentate în paginile următoare.

INVESTIGAREA DIPLOMEI DE ÎNNOBILARE CU BLAZON ACORDATĂ DE PRINCIPELE MIHAIL APAFI I LUI TOMA TRÂMBIȚAS DIN ȚARA FĂGĂRAȘULUI (1663)

drd. Cristina Carșote, dr. Irina Petroviciu, dr. Migdonia Georgescu,
Centrul Național de Cercetări și Investigații Fizico-Chimice și Biologice
din cadrul Muzeului Național de Istorie a României

Investigarea diplomei a constat în aprecierea caracteristicilor fizice ale pergamentului, identificarea cernelurilor aplicate și a colorantului utilizat la vopsirea șnurului de prindere a sigiliului precum și evaluarea stării generale de conservare. Investigarea s-a făcut prin analiză macroscopică și microscopică, spectrometrie în infraroșu cu reflexivitate totală atenuată (FTIR-ATR), spectrometrie cu fluorescență de raze X (XFR) și cromatografie de lichide cu detecție prin spectrometrie de masă (HPLC-MS). Detalii cu privire la aparatură și metode sunt prezentate la sfârșitul articolului.

Diploma este scrisă pe pergament și prezintă plicatura specifică aplicării sigiliului. Având în vedere că stratul reticular a fost în totalitate îndepărtat în procesul de manufacturare, identificarea speciei animalului utilizat la manufacturarea pergamentului nu a fost posibilă pe baza observării la microscop a aranjamentului foliculilor. Totuși, din aprecierea caracteristicilor zonelor anatomice precum grosime, flexibilitate, moliciune și arcuire s-a constatat că este un pergament de capră care provine din zona de crupă a pielii, zonă anatomică cu densitate omogenă și cu o bună stabilitate bidimensională²³ (**Fig. 1b**).

Fig. 1a – Imagine de ansamblu a diplomei **Fig. 1b** – Încadrarea foii de pergament în zona de crupă

²³ Identificarea speciei animalului și încadrarea foii de pergament în zona anatomică din care provine au fost efectuate de dr. ing. Lucreția Miu din cadrul INCDTP-ICPI.

Pergamentul are aspect mat, neted și catifelat, fiind finisat atent pe ambele suprafețe. Este de remarcat absența urmelor de păr, a „sângerărilor” sau depozitelor de carbonat de calciu formate la suprafață. Lipsa acestor defecte de fabricație evidențiază calitatea superioară a materialului.

Documentul prezintă deformări mecanice, mici lacune pe liniile de pliere (**Fig. 2a**) și murdărie neuniform distribuită pe ambele suprafețe. Acestea sunt datorate în principal modului de păstrare prin pliere și manipulării necorespunzătoare. Pergamentul este ondulat și are o flexibilitate redusă, probabil datorită expunerii în timp în condiții de temperatură și umiditate relativă variabile. Zona suprafeței nescrise a pergamentului aflată în contact direct cu mediul ambiant este mai închisă la culoare, indicând oxidarea indusă de lumină. Nu au fost semnalate degradări biologice.

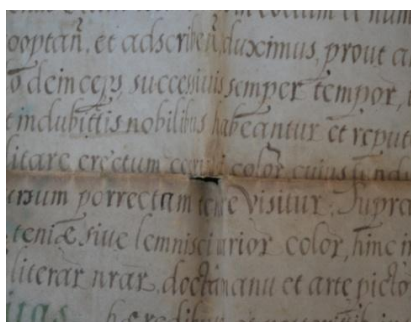

Fig. 2a

Fig. 2b

Fig. 2 – Imagini macroscopice: **a)** evidențierea unei mici lacune pe linia de pliere; **b)** imagine de ansamblu a suprafeței nescrise a documentului cu evidențierea zonei expuse mediului ambiant

Studiul de suprafață al pergamentului prin spectrometria în infraroșu (FTIR-ATR) a pus în evidență prezența carbonatului de calciu (CaCO_3), în cantitate foarte mică (**Fig. 3a**), provenit din operațiunile de depărare și finisare ale procesului de manufacturare. Prezența Ca este confirmată și de analiza prin spectrometrie cu fluorescență de raze X (XRF). Pe ambele suprafețe se observă și prezența aluminosilicaților (**Fig. 3a**), în cantitate moderată, prezenți sub formă de murdărie aderentă, fapt ce confirmă observațiile macroscopice. Carbonatul de calciu și aluminosilicații au fost observați pe întreaga suprafață analizată. În plus, în anumite zone ale suprafeței nescrise a pergamentului, spectrul FTIR-ATR indică prezența unui semnal la 1573 cm^{-1} (**Fig. 3b**), atribuit sărurilor acidului stearic care se formează pe suprafața pergamentului din reacția lentă a acizilor grași cu reziduri metalice.

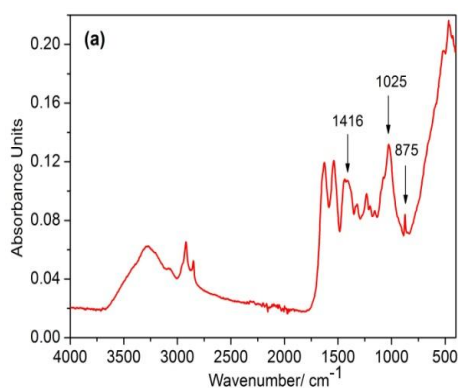

Fig. 3a

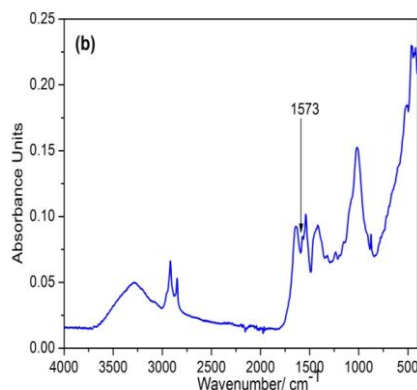

Fig. 3b

Fig. 3 – Spectrele FTIR-ATR înregistrate pe: **a)** suprafața scrisă a pergamentului, cu evidențierea semnalelor specifice carbonatului de calciu (1416 și 875 cm^{-1}) și aluminosilicaților (1025 cm^{-1}); **b)** suprafața nescrisă a pergamentului, cu evidențierea semnalului specific sărurilor acidului stearic (1573 cm^{-1})

Pe lângă identificarea materialelor adăugate pergamentului, analiza FTIR-ATR permite determinarea modificărilor structurale care se produc în collagen – componenta majoritară a pergamentului, pe parcursul îmbătrânirii și deteriorării acestuia. Astfel, modificarea pozițiilor și intensităților benzilor specifice collagenului pot furniza informații privind principalele mecanisme de degradare: *hidroliză*, cuantificată de raportul amidă I/amidă II (A_I/A_{II}); *gelatinizare*, care corespunde cu deplasarea benzii A_{II} în raport cu banda A_I și *oxidare*, care duce la formare de compuși carbonilici/carboxilici liberi, vizibili în spectru la lungimea de undă 1735 cm^{-1} ($\nu_{C=O}$) [3-4]. Din evaluarea spectrelor înregistrate a rezultat că pergamentul nu prezintă degradare prin hidroliză sau gelatinizare (**Fig. 4**). În schimb, suprafața nescrisă, aflată în contact direct cu mediul ambiant, este afectată de procese de degradare oxidativă, fapt confirmat și de analiza macroscopică.

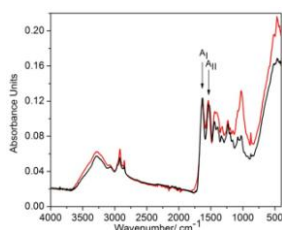

Fig. 4 – Spectrele FTIR-ATR suprapuse ale unui pergament nou de capră (negru) și al pergamentului investigat (roșu), înregistrate pe suprafața dinspre carne, cu evidențierea semnalelor amidă I (A_I) și amidă II (A_{II}) caracteristice collagenului

Documentul este scris cu cerneală neagră și verde, identificate prin XRF ca fiind cerneală fero-galică (Fe, Cu, Zn) și respectiv pe bază de Cu (Fig. 5).

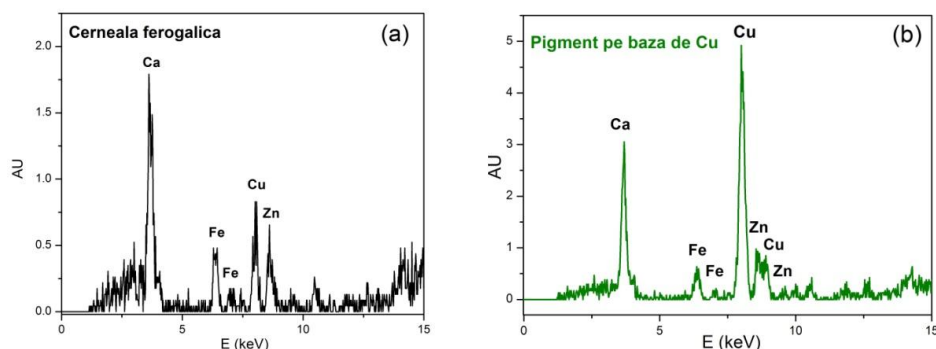

Fig. 5 – Spectrele XRF colectate pentru: a) cerneala neagră și b) cerneala verde. Ca provine din carbonatul de calciu prezent pe suprafața pergamentului

Teoretic, metoda FTIR-ATR ar putea permite identificarea exactă a pigmentilor verzi pe bază de Cu: malachit, verdigris etc., însă stratul de culoare este prea subțire, pigmentul aflându-se sub limita de detecție a metodei. Din același motiv nu s-a putut evidenția nici liantul folosit.

La analiza macroscopică și microscopică s-a observat ca cerneala neagră este decolorată uniform și puțin exfoliată în zonele de pliere. Spre deosebire de aceasta, cerneala verde este foarte decolorată și prezintă un grad mare de difuzie în pergament (Fig. 6).

Fig. 6 – Imagini la microscop (20x) cu ilustrarea degradării cernelurilor

Identificarea colorantului din șnurul de legare a sigiliului

Alizarina, purpurina, rubiadina, munjistina și xantopurpurina sunt principalii coloranți detectați în șnurul roșu de legare a sigiliului, ceea ce sugerează

utilizarea "madder" pentru vopsire (**Fig. 7**). "Madder" este numele în limba engleză utilizat pentru colorantul roșu din rădăcinile plantelor din familia *Rubia*, adică a genurilor *Rubia* L., *Relbunium*, *Galium* L., *Morinda* L., *Oldenlandia* L., fiecare cuprinzând mai multe specii [5].

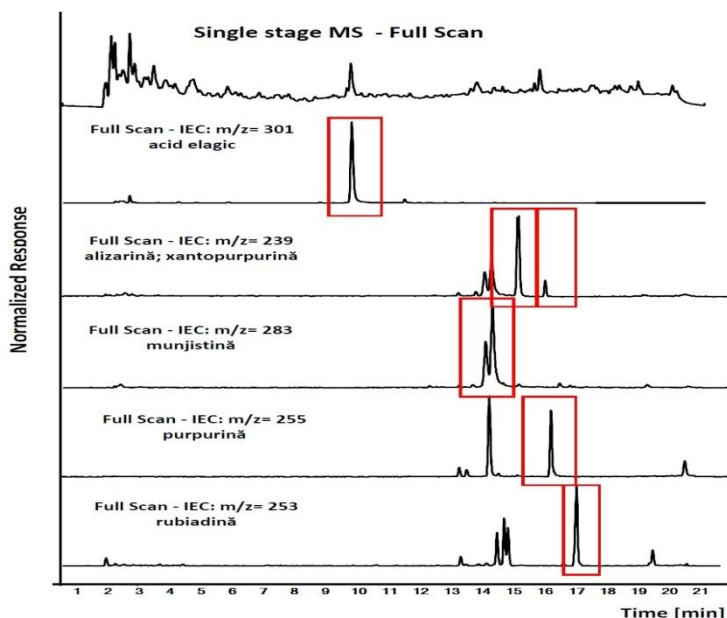

Fig. 7 – Cromatogramă care ilustrează identificarea acidului elagic, alizarinei, purpurinei, xantopurpurinei, munjistinei și rubiadiniei în proba roșie din șnurul de legare a sigiliului

Luând în considerare zona geografică și coloranții identificați, cel mai probabil vopsirea a fost făcută cu *Rubia tinctorum* L. (roibă) sau *Rubia peregrina* L. La nivelul cunoștințelor actuale, cele două specii nu se pot diferenția analitic cu certitudine întrucât studii recente au arătat că alizarina – care este aproape absentă în *Rubia peregrina* L. –, poate fi prezentă în extractul de pe fibre vopsite, în funcție de metoda de vopsire [5, 6].

Rubia tinctorum L. (**Fig. 8**) este una dintre cele mai vechi surse de roșu fiind utilizată încă din antichitate. Ea se bucură de o mare popularitate datorită varietății mari de culori ce pot fi obținute (prin numărul mare de coloranți conținuți) și ușurinței recoltării, comparativ cu coloranții roșii din insecte. Ea a fost identificată – de cele mai multe ori în amestec cu alte surse biologice – și în șnururile de legare a sigiliilor în peceti mai vechi, emise de Cancelaria Moldovei în vremea lui Ștefan cel Mare [7], precum și în alte categorii de piese textile din

colecții muzeale românești: broderii liturgice de secol XV, textile orientale de secol XVI-XIX, textile etnografice de secol XIX-XX [8].

Fig. 8 – *Rubia tinctorum* L.: a) Planta, partea aeriană, imagine preluată de pe http://wikihealing.org/wikihealing//index.php?title=File:Rubia_tinctorum.jpg; b) rădăcini uscate pregătite pentru vopsire

În șnurul de legare a sigiliului a fost identificat și acidul elagic, provenit din plante ce conțin taninuri. Acestea pot fi utilizate fie în cadrul procesului de preparare a mătăsii pentru îmbunătățirea calității acesteia, fie în procesul de vopsire, pentru a influența nuanța finală [9]. Cantitatea mare de acid elagic identificată sugerează pre-mordanțarea mătăsii cu o plantă ce conține taninuri și apoi vopsirea fibrelor cu *Rubia tinctorum* L.

Concluzii

Documentul este scris cu cerneală fero-galică și respectiv pe bază de Cu, pe un pergament manufacturat din piele de capră, de calitate superioară. Șnurul de prindere a sigiliului a fost vopsit cu *Rubia tinctorum* L. (roibă). Pergamentul prezintă urmele modului de păstrare prin pliere: degradări mecanice, mici lacune pe liniile de pliere, murdărie neuniform distribuită și o ușoară exfoliere a cernelii negre. Cu toate acestea, documentul este într-o stare bună de conservare. Păstrarea prin pliere a contribuit la protejarea părții scrise a pergamentului, degradarea prin oxidare indusă de lumină fiind prezentă numai pe suprafața nescrisă, aflată în contact cu mediul ambiant.

Metode de analiză și aparatura utilizată

Analiza macroscopică și microscopică s-a bazat pe protocolul de evaluare vizuală a pergamentelor elaborat în cadrul proiectului EC *Improved Damage Assessment of Parchment* (IDAP) [1-2], care presupune observarea caracteristicilor fizice care privesc atât calitatea procesului de fabricare a pergamentului cât și procesele de deteriorare caracteristice suportului și cernelurilor. S-a utilizat un microscop digital portabil Dino-Lite model AD7013MZT (AnMo Electronics

Corp.) cu rezoluție de 1.3 Megapixels, observațiile fiind realizate la mărimi de 20x și 50x. Analiza pergamentului a vizat ambele suprafețe, cea scrisă (*corium*, partea dinspre carne) și cea nescrisă (*gren*, partea dinspre păr).

Spectrometria în infraroșu cu reflexivă totală atenuată (FTIR-ATR) este o metodă nedistructivă, utilă atât pentru evaluarea stării de conservare a pergamentului, cât și pentru identificarea materialelor utilizate în procesul de fabricare sau formate ulterior, în procesele de îmbătrânire și deteriorare [3-4]. Înregistrarea spectrelor FTIR-ATR s-a realizat nedistructiv, direct pe document, cu ajutorul spectrometrului portabil Alpha (Bruker Optics) dotat cu un accesoriu ATR cu cristal de diamant. Au fost analizate zone ale ambelor suprafețe ale pergamentului, cu aspect nedegradat, pătate sau subțiate.

Spectrometria cu fluorescență de raze X (XRF) este o metodă de analiză elementală, nedistructivă, care a fost utilizată la identificarea cernelurilor. Înregistrarea spectrelor s-a realizat, direct pe document, cu ajutorul unui spectrometru cu fluorescență de raze X portabil tip Innov X Systems Alpha Series.

Cromatografie de lichide cu detecție prin spectrometrie de masă (HPLC-MS) a fost utilizată pentru identificarea colorantului utilizat la vopsirea șnurului de prindere a sigiliului. Analizele au fost efectuate pe un sistem Agilent 1200 pus la dispoziție de Agilrom S.A. Pentru analiză a fost necesară prelevarea unei probe de ~5 mm. Probele au fost preparate în cadrul Institutului de Fizică și Inginerie Nucleară "Horia Hulubei", Departamentul IRASM.

Referințe:

[1]. Badea E., Mašić A., Miu L., Laurora C., Braghieri A., Coluccia S., Della Gatta G., *Protocolli chimico-fisici per la valutazione del deterioramento ambientale di pergamene antiche*, Lo Stato dell'Arte 5, Nardini Editore, Florence, Italy, 2007, pp. 101-108.

[2]. E. Badea, V.P. Sommer Dorte, K. Mühlen Axelsson, G. Della Gatta, R. Larsen, *Standardised methods for damage ranking in parchment: from microscopic evaluation to collagen denaturation assessment*, *e-Preservation Science*, 9, 2012, pp. 97-109.

[3]. C. Carșote, P. Budrugaec, R. Decheva, N.S. Haralampiev, L. Miu, E. Badea, *Characterization of a byzantine manuscript by infrared spectroscopy and thermal analysis*, în "Rev. Rou. Chim.", 59 (6-7), 2014, pp. 429-436.

[4]. E. Badea, C. Carșote, *I segreti della pergamena del testamento di Marco Polo/The secrets of the parchment of Marco Polo's testament*, în "Testamento di Messer Marco Polo, viaggiatore/The Testament of Messer Marco Polo, the traveler", Mestre, Italia, Ed. T. Plebani, Editura Scrinium, 2015, în curs de publicare.

[5]. J. Wouters, *The Dye of Rubia peregrina. I. Preliminary Investigations*, Dyes in "History and Archaeology", 16/17, 2001, pp. 145-157.

[6]. D. Cardon D., *Natural dyes – sources, tradition, technology, science*, London, Archetype Publications, 2007.

[7]. I. Petroviciu, I. Crețu, F. Albu, M. Virgolici, A. Medvedovici, *Natural dyes in seal threads from documents issued by Prince Stephan the Great (1457-1504)*, prezentare la Conferința Dyes in History and Archaeology 34, Salonic, Grecia, 21-24 octombrie 2015.

[8]. I. Petroviciu, I. Crețu, I. Vanden Berghe, J. Wouters, A. Medvedovici, F. Albu, D. Creanga D., *A discussion on the red anthraquinone dyes detected in historic textiles from Romanian collections*, în "e-Preservation Science", 9, 2012, pp. 90-96.

[9]. J.H. Hofenk de Graaff J. H., *The Colourful Past. Origins, Chemistry and Identification of Natural Dyestuffs*, London, Abegg Stiftung & Archetype, 2004, pp. 286-293.

[10]. I. Petroviciu, F. Albu and A. Medvedovici, *LC/MS and LC/MS/MS based protocol for identification of dyes in historic textiles*, în "Microchemical Journal", 95, 2010, pp. 247-254.

Mulțumiri

Autorii mulțumesc doamnei dr. ing. Lucreția Miu (Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Textile și Pielărie, Sucursala Institutul de Cercetare Pielărie și Încălțăminte) pentru identificarea speciei animalului utilizat la manufacturarea pergamentului și încadrarea acestuia în zona anatomică, precum și domnilor dr. Florin Albu (Agilrom S.A.) și dr. Marian Virgolici (Institutului de Fizică și Inginerie Nucleară "Horia Hulubei", Departamentul IRASM) pentru sprijinul acordat în efectuarea analizei cromatografice.

ASPECTE ALE RESTAURĂRII DIPLOMEI DE ÎNNOBILARE ACORDATĂ DE PRINCIPELE MIHAIL APAFI I LUI TOMA TRÂMBIȚAȘ DIN ȚARA FĂGĂRAȘULUI (1663)

Restaurator expert: Cristina Petcu

STAREA DE CONSERVARE A OBIECTULUI DEGRADĂRI FIZICO-MECANICE:

Documentul prezintă îndoiri multiple, una longitudinală și șase transversale, în partea inferioară având plicatura specifică atârării sigiliului. Datorită modului

tradițional de păstrare, se remarcă mici lacune pe liniile de îndoire și murdărie aderentă, mai ales pe una din părțile superioare ale pergamentului.

DEGRADĂRI CHIMICE:

Se observă îmbruniri ale pergamentului și decolorarea cernelii verzi cu care s-a scris titulatura principelui și numele beneficiarului. Sigiliul este fixat într-o capsulă de lemn, de esență tare, care are încrustate diferite motive florale. Capsula sigilară are o lacună de 2 cm.

PROPUNERI DE RESTAURARE:

Restaurarea pergamentului s-a desfășurat ținând cont, în primul rând, de principiul minimei intervenții. Au fost efectuate lucrări de desprăfuire, curățire uscată, protecție a pigmentilor și cernelurilor sensibile la apă, rehidratare a pergamentului, de presare a pergamentului, de completare a golurilor și închidere a liniilor de sfâșiere, de montare a pergamentului în passe-partout și de completare a lacunei lemnului de la capsula sigilară. Restaurarea pergamentului a constat în rehidratarea acestuia într-o cameră de umidificare, în condiții controlate de 80% umiditate relativă, timp 12 săptămâni. Pergamentul a fost expus câte 15 minute pe zi, sub atentă supraveghere, deplicarea acestuia realizându-se treptat și cu prudență. Următoarea etapă a constat în curățire uscată cu ajutorul gumelor și a pensulelor moi. Curățirea umedă s-a executat prin tamponare cu o vată umedă bine stoarsă și cu o soluție hidro-alcoolică (30% alcool izopropilic + 70% apă). Neutralizarea acidității de pe versoul pergamentului s-a efectuat prin tamponare cu o vată bine stoarsă, îmbibată în soluție hidroalcoolică și bicarbonat de sodiu. Întinderea pergamentului s-a realizat prin tamponare locală, pe verso, a pliurilor acestuia cu o soluție de hidro-alcool izopropilic (30% apă + 70% alcool izopropilic). Operațiunea de tamponare s-a efectuat pe foaia de pergament așezată cu fața în jos pe un material neabsorbant (plexiglas). Uscarea pergamentului a presupus introducerea la presă, operațiune efectuată pe masa de lucru între planșete, peste care au fost puse greutatea până la 5 kg. Uscarea este o etapă de mare importanță în care o presiune prea mare ar strivi stratul de pergament și ar forma un luciu nefiresc, iar o presiune prea mică sau scurtarea timpului de tinere sub presă s-ar putea solda cu gonflarea documentului sau rularea unor margini neregulate. Completarea golurilor și închiderea liniilor de sfâșiere s-au efectuat cu o hârtie japoneză de grosime potrivită. Peticile și marginile lacunelor pergamentului s-au șerfuit cu ajutorul unui bisturiu bine ascuțit. Umplerea lacunelor a ținut cont de faptul că hârtia japoneză nu suferă modificări, fiind adaptabilă la ușoare tensiuni create de pergament. Capsula sigilară a fost restaurată cu un lemn de esență moale (lemn de balsa). Lemnul de balsa s-a croit după lacună și s-a lipit cu un clei de iepure cu o concentrație de 12%. După uscare a fost adus, din aproape în aproape, la forma capsulei originale. De asemenea, lacuna capsulei sigilare a fost integrată cromatic. După operațiunile de restaurare, diploma de înnobilitare a fost montată într-un passe-partout din carton

neacid, care a fost închis într-o casetă de plexiglas etanșă. Pentru păstrarea documentului în condiții de microclimat optime, pe perioada expunerii, passe-partout-ul a fost încastrat în spumă expandată de polietilenă, antistatică și ignifugă, îmbăcată într-o hârtie neacidă.

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1 – Voievodul Țării Românești, Vlad Țepeș. Fototecă: Ginel Lazăr.

Fig. 2 – Sala Dietei Transilvaniei din cetatea Făgăraș (2015). Fototecă: Ginel Lazăr.

Fig. 3 – Biserica ortodoxă din Beclean și cimitirul unde sunt îngropați membri ai familiei Trâmbițaș. Fototecă: Ginel Lazăr.

Fig. 4 – Diploma de înnobilare emisă în cancelaria principelui Mihail Apafi I din Sibiu la data de 1 august 1663. După restaurare. Foto: George Nica (M.N.I.R.).

Fig. 5 – Însemnarea de confirmare a înnobilării emisă în cetatea Făgăraș la 9 februarie 1664. Înainte de restaurare. Foto: Ginel Lazăr.

Fig. 6-6bis – Arborele genealogic al familiei Trâmbițaș la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Foto: Ginel Lazăr.

Fig. 7-7bis – Arborele genealogic al familiei Trâmbițaș consemnat de ing. Gheorghe Trâmbițaș la 25 decembrie 1925. Foto: Ginel Lazăr.

Fig. 8 – Diploma de înnobilare înainte de restaurare. Foto: Cristina Petcu.

Fig. 9 – Imaginea pergamentului după rehidratare. Foto: Cristina Petcu.

Fig. 10 – Curățirea uscată. Foto: Cristina Petcu.

Fig. 11 – Completare lacună din suprafața casetei sigiliului atârnat al documentului. Foto: Cristina Petcu.

Fig. 12 – Lacună completată și integrare cromatică. Foto: Cristina Petcu.

Fig. 1 – Voievodul Țării Românești, Vlad Țepeș

Fig. 2 – Sala Dietei Transilvaniei din cetatea Făgăraș (2015)

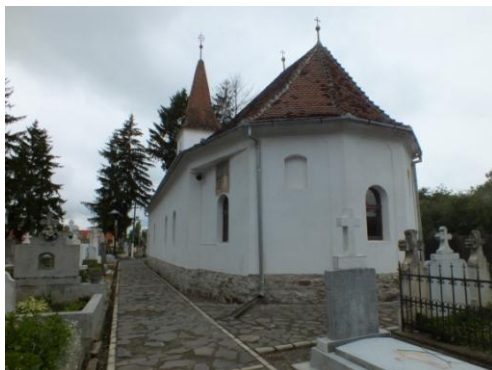

Fig. 3 – Biserica ortodoxă din Beclean și cimitirul unde sunt îngropați membri ai familiei Trâmbițaș

Fig. 4 – Diploma de înnobilare emisă în cancelaria principelui Mihail Apafi I din Sibiu la data de 1 august 1663. După restaurare

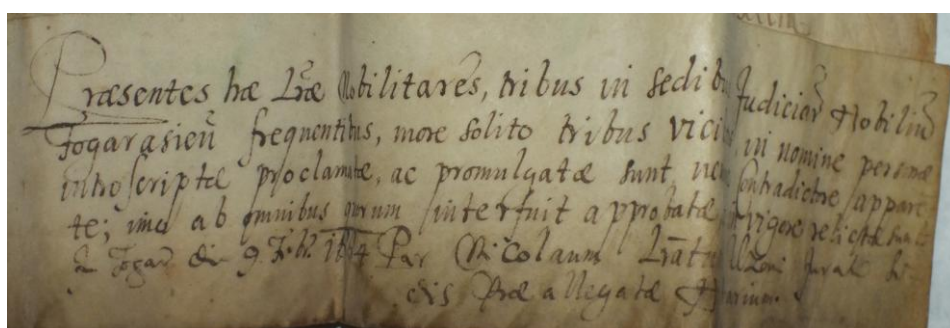

Fig. 5 – Însemnarea de confirmare a înnobilării emisă în cetatea Făgăraș la 9 februarie 1664. Înainte de restaurare

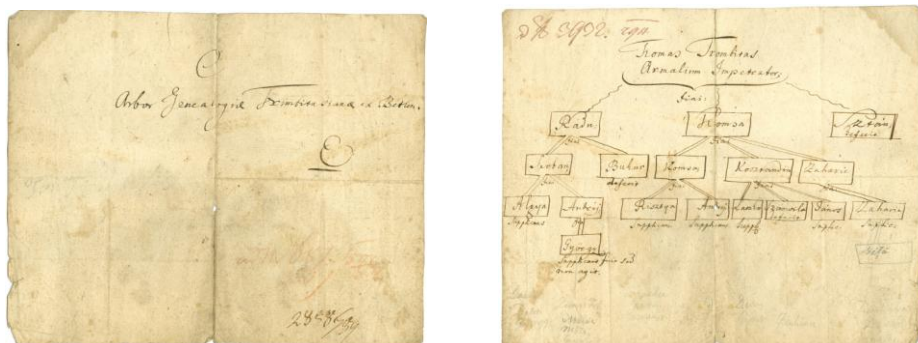

Fig. 6-6bis – Arborele genealogic al familiei Trâmbițaș la sfârșitul secolului al XVIII-lea

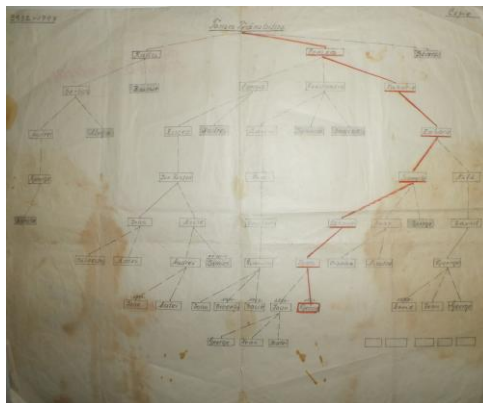
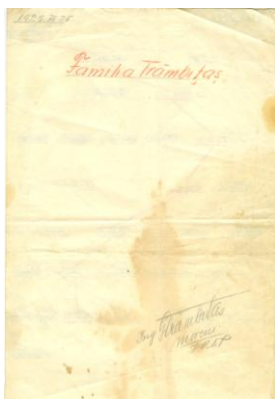

Fig. 7-7bis – Arborele genealogic al familiei Trâmbițaș
consemnat de ing. Gheorghe Trâmbițaș la 25 decembrie 1925

Fig. 8 – Diploma de înnobilare înainte de restaurare

Fig. 9 – Imaginea pergamentului după rehidratare

Fig. 10 – Curățirea uscată

Fig. 11 – Completare lacună din suprafața casetei sigiliului atârnat al documentului

Fig. 12 – Lacună completată și integrare cromatică